

Доброва Т.Г.
кандидат економічних наук, доцент
Південноукраїнський національний педагогічний
університет ім. К.Д.Ушинського
м. Одеса, Україна

ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА ЯК ПРІОРИТЕТНА МОДЕЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У якості загальної основи для подальших соціально-економічних перетворень в Україні сучасне керівництво держави проголошує Цілі Сталого Розвитку, визначені 70-ю сесією Генеральної асамблеї ООН на 2016-2030 роки. Серед 17 цілей найбільш актуальними для України є подолання бідності у всіх її формах; сприяння сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості; сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям.

Із практичною реалізацією цих цілей значною мірою пов'язані євроінтеграційні прагнення українського суспільства. Державна Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» має на меті «впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі» [1].

Однак перші практичні кроки на шляху до євроінтеграції – приєднання до Зони вільної торгівлі з ЄС – вкотре продемонстрували низький рівень конкурентоспроможності, наявність вкрай неефективної структури української економіки. В українському експорті переважають сировинні та низькотехнологічні види продуктів. Традиційні для України товари обробної промисловості, машинобудування виявляються неконкурентними на європейському ринку. Навіть в умовах Автономного преференційного торгового режиму, що діяв у 2014-2015 роках, українські виробники не змогли запропонувати конкурентної продукції. В 2015 році експорт до ЄС не тільки не зріс, а навпаки зменшився на 25%. [2].

Реалізація Стратегії «Україна – 2020» декларує потрапляння України до 40 кращих держав світу за глобальним індексом конкурентоспроможності [1].

Навряд чи ці амбіції вдасться реалізувати у встановлені терміни і за існуючих умов. В рейтингу 2015-2016 років Україна посідає 79 місце серед 140 країн [3].

Серед головних критеріїв індексу глобальної конкурентоспроможності виділяється макроекономічна стабільність, якість інститутів, здоров'я, освіта, професійна підготовка, конкурентоспроможність компаній, інноваційний потенціал. За жодним з цих критеріїв Україна не може вважатися успішною.

Наукове та практичне обґрунтування стратегії створення інноваційної економіки є предметом дослідження провідних вчених НАН України понад 10 років [4, 5]. Інновації як вектор розвитку задекларовані і в державній Стратегії «Україна 2020». Однак на практиці реалізуються лише політико-правові та іміджеві програми. Інновації залишаються поза увагою держави.

Недостатність уваги до інновацій як з боку бізнесу, так і з боку держави притаманна всьому періоду трансформаційних змін в Україні. Український бізнес лише використовував ті активи які залишилися від попередньої господарчої системи. Як наслідок, рівень фізичного зносу основного капіталу в 2014 році в цілому становив 83,%, в тому числі 60% в промисловості, 54,4% – в будівництві, 61,4% – в енергетиці, 97,9% – на транспорті [2]. Посилилися структурні деформації в економіці. Стійкою є тенденція до деіндустріалізації економіки, частка промисловості в галузевій структурі валової доданої вартості скоротилася з 42% у 1991 р. до 33% у 1999 р. та до 24% у 2014 р. [2; 5, с.6].

Досить низькою є інноваційна активність бізнесу. Частка промислових підприємств, що впроваджували інновації становила 14,8% у 2000 р., у 2014 р. зменшилася до 12,1%. З них лише три чверті впроваджували технологічні інновації, решта – організаційні та маркетингові перетворення. Відповідно скоротилася питома вага інноваційної продукції в загальному обсягу реалізованої промислової продукції: з 9,4% у 2000 р. до 2,5% у 2014 р. Серед головних чинників, що стримують інновації, неінноваційні підприємства виділяють відсутність власних коштів (11,4%), відсутність кредитів або прямих інвестицій (6,1%), труднощі в отриманні державної допомоги (5,8%) та інші. Взагалі не вбачають вагомих причин для інновацій 82% підприємств,

посилаючись на низький попит на інновації та низьку конкуренцію на ринку, відсутність хороших ідей або можливостей для інновацій [2].

Показник наукоємності ВВП в Україні (0,77%) в 2-3 рази нижчий ніж в країнах - лідерах ЄС, державні витрати на НДДКР – лише 0,29% від ВВП [2].

Такі тенденції є значним бар'єром на шляху до інноваційного оновлення економіки, забезпечення конкурентоспроможності та рівноправного партнерства з європейською спільнотою. Зведений індекс інновацій, що використовують в ЄС, дозволяє країні отримати один з чотирьох статусів: інноваційного лідера, активного інноватора, помірною інноватора або інноватора що формується. Україна може претендувати лише на останній. Її індекс інновацій (0,206) вдвічі менший за середній по ЄС (0,544) [4, с. 310-312].

Побудова інноваційної економіки в Україні потребує суттєвих реформ в інституційному середовищі: підвищення ролі держави в фінансуванні НДДКР, збільшення державного замовлення освітнім закладам щодо підготовки фахівців для промисловості; надання податкових пільг та фінансових ресурсів виробникам інноваційної продукції, використання потенціалу державно-приватного партнерства; створення сприятливого інвестиційного клімату для національних та іноземних інвесторів, покращення позицій в рейтингу «Doing Business»; сприяння кредитній підтримці інноваційного бізнесу, створення венчурних фондів, бізнес-інкубаторів для просування стартапів.

Література:

1. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», схвалена Указом Президента України від 12.01.2015 року № 5/2015. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>.
2. За даними Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. WEF: Рейтинг глобальної конкурентоспроможності 2015–2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://gtmarket.ru>
4. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В.М.Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.
5. Геєць В.М. Бар'єри на шляху розвитку промисловості на інноваційній основі та можливості її подолання. // Економіка України. – 2015. – № 1. – С. 4 – 25